

A FORTALEZA DA LANZADA (ÚLTIMO BASTIÓN IRMANDIÑO)

Por: Javier Fernández Soutullo

Corre o ano 1465 e medra unha organización campesiña e cidadán admirable, como foi a dos Irmandiños. Estes fanse axiña donos do control absoluto do país galego expulsando ou neutralizando ao máis

Restos da Torre da Lanzada. 1964

significativo do señorío de Galicia. Sen embargo, na primavera de 1469 a nobreza, esquecendo as súas loitas internas e contando co apoio de Portugal e Castela, mentres que nos populares xorden desacordos, reconquistan militarmente Galicia e rematan con catro longos anos de revolución.

O Grove non foi terra allea a estes acontecementos históricos senón, pola contra, foi testemuña do trágico remate desta revolución.

Por aquel intre a Mitra Compostelá era dona e señora das terras da illa do Grobe e mesmo das terras veciñas, como as salinas de Noalla que eran explotadas pola igrexa. Á xurisdicción de O Grove estaba incluída a

fortaleza da Lanzada coa súa ermida que, aínda que edificada sobre os restos dun templo pagán, xa estaba documentada no século X. Nos anos 1110 e 1178 os Papas Pascual II e Alejandro III confirman á igrexa Compostelá a posesión do castelo-fortaleza da Lanzada.

Esta ofensiva da nobreza galega por recuperar o poder e as arrebatadas posesións, non foi un paseo militar, os Irmandiños resistiron á desesperada. Exemplo foi na torre da Lanzada, onde os Irmandiños souberon facer fronte no que ao cabo considerouse o derradeiro bastión.

Contan que Xoán García da Barca, veciño de Pontevedra, veu con vinte ou trinta homes e fixeron un valado e un muro de pedra seca dentro da torre; alí estiveron refuxiados varios meses.

Unha tarde os escudeiros de D. Pedro Álvarez de Soutomaior (Pedro Madruga) viñeron a requirirllas para que saíran de alí. Os de dentro saíron a pelexar contra eles e feríronlles a varios homes matando tamén a un de Nogueira. Os escudeiros emprenderon a fuxida e cando se atopaban xa en Fefiñáns (Cambados), prenderon a dous máis que levaron a Pontevedra para aforcar.

Estes feitos provocaron un maior enfado de D. Pedro Álvarez que decidiu asediar a dita torre por terra e mar. O combate comezou. Na torre atopábase Xoán García con sete ou oito superviventes. Os asediaron, combateron e tomaron. Parece ser que un dos de dentro os vendeu, foi durante unha das gardas nocturnas cando dende o mar achegáronse nunhas naos fretadas en Pontevedra; o garda non deu o sinal de alarma.

Por terra era case imposible a conquista, a fortaleza estaba rodeada de mar, a modo de illa defensiva, e tan só unida a terra por unha pontella levadiza que estaba no final dun estreito paso. Un arco de bóveda recibía a entrada, formando unha muralla ameada coa que se fundía na mesma torre, tamén ameada e tellada.

Aforcaron a dous e os demais morreron a lanzadas quedando deste xeito tomado e vencido o último bastión da resistencia Irmandiña.

PREITO TABERA - FONSECA

O 31 de decembro de 1523, cincuenta e oito anos máis tarde, o II Bispo de Fonseca e IV da súa dinastía, D. Xoán Alonso de Fonseca, é destinado á cidade de Toledo e substitúeo D. Xoán Tabera.

Estes datos véñense a reflectir no preito Tabera-Fonseca. A documentación de dito preito así como os interrogatorios das testemuñas, estiveron ocultos no Arquivo secreto do Pazo do Arcebispado durante moitísimos anos. Nestes documentos queda manifestado a obriga dos vasalos a restablecer algunhas das fortalezas e castelos destruídos durante as revoltas irmandiñas.

O arcebispo acabado de chegar, D. Xoán Tabera, reclama unha altísima indemnización, de dez millóns de maravedís, polos danos sufridos nas propiedades da Mitra Compostelá. Mediante unha parte da información directa e testemuñada, determinouse o chamado xuízo de “espolio” ou de “residencia”, que hoxe chamariamos auditoría, ao fin de comprobar o estado dos bens do Arcebispado de Santiago, tanto no aspecto militar das fortalezas como nos pazos anexos e ás súas hortas, un total de entre quince ou vinte distribuídas por toda a xeografía galega, pois non todos chegaran a ter a sorte ou o interese de seren restaurados; entre eles, a fortaleza da Lanzada.

O xuízo foi orientado ao requirimento dos feitos ocorridos nos castelos e fortalezas de: Compostela, Lobeira, Xallas, Grobas, Pico Sacro, Outes, Barreira, Muxía, Castro de Montes, Rodeiro, Tapal de Noia, Caldas de Reis, Muros, Pontevedra, Padrón, Vilvestre, O Pouso de Vigo, Castrizán, Araxelo, Casa de Entrambolos Ríos, Teis, San Paio, Lanzada, Palmeira, Peña Fiel en Alfoz de Muros.

As ducias de testemuñas que foron presentadas no dito preito, faríanselle ata un total de trinta e unha interrogantes, xurando dicir a verdade e asinando os documentos aínda que a maioría relatan que non o ían facer pois non sabían.

Unha das preguntas que nos atinxen neste artigo é

concretamente a número 1º que di así:

“ Sean preguntados si saben y an noticia así mesmo de las otras fortalezas y castillos e casas llanas e fuertes del dicho arzobispado, especialmente de las siguientes:

De la fortaleza del Penso de Vigo, y de las fortalezas de Castrizán y de Abadelo y de la casa de Entrambolos ríos, de las fortalezas de Teis y el castillo de San Paio, de la fortaleza de Lanzada sita en los Grobes, y del castillo de Palmeira que son y fueron de dicha Santa Iglesia de Santiago y de los Arzobispados de ella”.

Ermida da lanzada. Ano de 1952

TESTEMUÑA DE GÓMEZ GOYANES

En Santiago o 23 de agosto de 1526 D. Xoan de Herrera na representación do Arcebispado de Santiago, presenta, entre outros, como testemuñas a D. Gómez Goyanes, clérigo de San Martiño de los Grobes, de 85 anos de idade, quen sinala que: *Si coñece a fortaleza da Lanzada sita na súa xurisdicción de los Grobes en nome do Arcebispo de Santiago e, por tanto, como parte súa que lle corresponde. Di que foi destrizada polos Irmandiños e que, unha vez foron derrotados, foi reconstruída, pero que non sabe si por preito ou por xustiza, pero que lla fixeron levantar.*

BAR LONXA
PORTONOVO

Teléf: 986724333

ESPECIALIDAD

* ALBARIÑO

*PESCADITOS

*MARISCOS

EL PUERTO. CÓMODA TERRAZA

Preguntado que sabe de antes de dito tempo e de dita fortaleza, contesta que: *Na illa dos Grobes, nos seus termos, estaba feita e levantada de pedra de gran coa súa cal e ameada coa súa barbacá tamén ameada de pedra de gran; que estaba cuberta, madeirada e pintada por dentro e unha bara de casa, sobrada en dous ou tres sobrados cos seus compartimentos.*

TESTEMUÑA DE PEDRO BRIÓN

A D. Pedro Brión, veciño de San Vicente de los Grobes, vasalo do Arcebispo de Santiago de 80 anos, preguntado sobre a fortaleza da Lanzada resposta: *Que veu como as comunidades ou irmandades que se levantaron, destruíron dita fortaleza. Ao mesmo tempo pescudara que os do Grobe ían a derrocar á de Lobeira. Cando a reconstruíron tamén expuxo que: as xentes da vila colaboraron levando carros de pedra para a súa reconstrucción e os que non o facían así, concentrábanse ás ordes do mordomo que alí tiña o Sr. Patriarca D. Diego de Castilla. Non sabe que se repartira diñeiro para os vasalos porque el vivía lonxe da illa e alí só ía a carretar, ven por terra ou por mar.*

TESTEMUÑA DE D. FERNÁN CONDE

D. Fernán Conde, pescador e veciño de Fefiñáns vasalo do arcebispado de Santiago de 70 anos, di: *Que recorda que Pedro Álvarez de Soutomaior e Suero Gómez de Soutomaior viñeron con moita xente de Pontevedra nunha galera nunha nao, combateron a fortaleza e a tomaron. A testemuña sigue dicindo que: Andando a pescar, oíanse os tronos e ruídos que facían as lombardas disparando desde as naos. Tamén que as mesmas naves quedaron alí un tempo e foron usadas para carrexar pedra de O Grove para a reconstrucción da fortaleza da Lanzada que era dunha vara de casa que tiña un sobrado e non estaba cuberto. Que xentes de Pontevedra uns peóns, outros labradores e pescadores, entraron, quedáronse e fortalecérona. Despois, terminada a loita, o Sr. Patriarca, sobre os cimentos fixera un recinto fortificado arredor, que non era máis alto que un home, feito de pedra de canto con outras grandes labradas.*

TESTEMUÑA DE ALONSO DE SOUTELLO

Alonso de Soutello, labrador e morador da freguesía de San Estevo de Noalla de 70 anos de idade, preguntado sobre se coñecía a fortaleza da Lanzada, contesta que si, facendo unha descritiva similar ao dito polos anteriores, pero engade que: *A torre e os sobrados, por enriba dos cales se podía camiñar, estaban feitos de pedra de gran e argamasa calcaria obtida despois de machucar a ostra. Que este illote estaba cercado polo mar por iso tiña unha pontella levadiza erguida a maior parte do tempo. Dentro non habería máis que unha vara de casa.*

Conta e describe que: *D. Pedro Álvarez de Soutomaior e Fernán Dienes de Soutomaior cercárona*

Ermida da Lanzada coas cabalerías pegadas. Ano 1919

por terra e mar, derrotándoa, xa que nela estaban acollidos moitos dos que andaban na Hermandade. Di tamén que: Á dita vara de casa tiráronlle moitas bombardadas e que, era tan recia, que non foron quen de facerlle dano. A tiveron cercada cinco ou seis días conseguindo tomala polo mar con axuda dun que estaba cos da Hermandad, quedando a metade destruída e a outra metade en pé.

No ano 1600 a fortaleza estaba arruinada e o único que subsistía era a ermida. Hoxe pouco máis queda excepto o vago recordo de todas aquelas mortes que contan xa cun anaco no longo da historia de Galicia da Alta Idade Media.